

Nr 122.

Ankom till riksdagens kansli den 21 maj 1943 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1943/44 till bidrag till anordnade av skolbarnsbespisning jämte en i ämnet väckt motion.

(2:a avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 163, föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1943/44 till Folkskolor m. m.: Bidrag till anordnande av skolbarnsbespisning ett reservationsanslag av 1,000,000 kronor.

I propositionen nr 206 har Kungl. Maj:t sedermera, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 9 april 1943, föreslagit riksdagen att till Folkskolor m. m.: Bidrag till anordnande av skolbarnsbespisning för budgetåret 1943/44 anvisa ett reservationsanslag av 2,250,000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren av herr *H. Hagberg* i Luleå m. fl. väckt motion (II: 104), vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att kungörelsen angående anordnandet av skolbarnsbespisning ändras så att möjligheten att erhålla bidrag utsträcker även till städerna.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för det motionsvis gjorda yrkandet, hänvisas till motionen.

Enligt gällande statsbidragskungörelse kan statsbidrag tilldelas skoldistrikt på landsbygden, under förutsättning dels att inom distriktet föreligger behov av sådan bespisning med hänsyn till antalet barn från hem med svag ekonomisk ställning, antalet barn med lång skolväg, arbetslöshet eller annan därmed jämförlig omständighet, dels ock att distriktet med hänsyn till det kommunala skattetrycket är i behov av statsbidrag till bestridande av kostnaderna för bespisningen eller eljest på grund av särskilda omständigheter finnes böra erhålla sådant bidrag.

Statsbidrag kan även i undantagsfall, efter medgivande av länsstyrelsen, utgå för kostnader för i skolbarnsbespisningen deltagande barn, vilka icke uppnått den för skolgång bestämda åldern.

Vid statsunderstödd skolbarnsbespisning skall iakttagas bland annat, att bespisningen i första hand bör stå öppen för barn med lång skolväg, klena eller sjuka barn, barn från hem med svag ekonomisk ställning samt barn, vilka eljest icke kunna under frukostrasten erhålla en ur näringssynpunkt fullgod måltid i sina hem.

Vidare gäller, att skolmåltid skall tillhandahållas kostnadsfritt eller mot avgift, som icke får överstiga skoldistriktets självkostnad för måltiden. Avgift må upptagas, då målsman för barn, som deltagar i bespisningen, befinnes utan svårighet kunna erlagga avgiften.

Statsbidrag må i regel utgå med högst 50 procent av skoldistriktets utav länsstyrelsen godkända verkliga kostnader för bespisningen. Där särskilda förhållanden därtill föranleda, må länsstyrelsen medgiva högre statsbidrag, dock högst med 80 procent av kostnaderna.

Anslaget till bidrag till anordnande av skolbarnsbespisning är för innevarande budgetår uppfört med 1,000,000 kronor mot 400,000 kronor för året dessförinnan. Kungl. Maj:ts förslag innebär således en anslagshöjning med 1,250,000 kronor. Av propositionen framgår, att syftet med anslagshöjningen är att möjliggöra *dels* en utsträckning av tiden för anordnande av skolbarnsbespisning till omkring 150 dagar av läsåret, *dels* en höjning av bidragen till de särskilda distrikten till de i statsbidragskungörelsen angivna procenttalen, *dels ock* en utsträckning av skolbarnsbespisningen till ett större antal skoldistrikt på landsbygden. *Departementschefen* har i detta hänseende anfört följande.

När jag i fjol förordade en höjning av anslaget till skolbarnsbespisning från 400,000 kronor till 1,000,000 kronor, hänvisade jag bland annat till att starkt ökade krav ställdes på statsmakterna att medverka till förebyggande av menliga följder för skolungdomen av den inträdda knappheten på livsmedel. Den äskade anslagshöjningen bifölls av riksdagen. Enligt gällande statsbidragskungörelse skall bidrag i regel kunna utgå med upp till 50 procent och i vissa fall ända upp till 80 procent av vederbörande skoldistrikts kostnader för denna verksamhet. Det livliga intresse, som på många håll visats för skolbarnsbespisningen, har emellertid lett till, att anslaget, trots den i fjol genomförda höjningen, icke medgivit en tilldelning av statsbidrag med högre belopp än som motsvarar i genomsnitt omkring 40 procent av kostnaderna. Härigenom har verksamheten hämmats. Framför allt synes den icke åsyftade begränsningen av bidragens storlek i många fall ha kommit att utgöra ett hinder för att utsträcka bespisningen över en tillräckligt lång tidsperiod.

På de skäl, som jag i fjol anförde, är jag beredd att även för nästa budgetår tillstyrka en väsentlig höjning av de statliga bidragsmedlen till skolbarnsbespisningen. Skolöverstyrelsen har i sina anslagsäskanden hemställt om en höjning av anslaget med 500,000 kronor. Härigenom skulle skoldistriktet få en avsevärt större del av sina verkliga kostnader täckta än som är fallet med nuvarande medelstilldelning. För att möjliggöra att tiden för bespisningen utsträcker och för att stimulera intresset för verksamheten inom sådana skoldistrikt, där bespisning ännu icke förekommer, har befolkningsutredningen föreslagit,

att statsbidragsmedlen härutöver höjas med 1,250,000 kronor till 2,750,000 kronor. Till grund för befolkningsutredningens kalkyler ligger en ingående undersökning angående bespisningens omfattning under läsåret 1941/42, då emellertid de fördelade statsbidragen utgjorde icke fullt 500,000 kronor mot något över 1,000,000 kronor för innevarande läsår. Enligt min mening bör det aktuella behovet av bespisning inom sådana distrikt, där påtagligt intresse för saken kommit till uttryck, kunna tillgodoses under förutsättning, att anslaget nu höjes med 1,250,000 kronor, d. v. s. till 2,250,000 kronor. En sådan ökning av statsbidragsmedlen torde även vara ägnad att främja intresset för bespisningen inom andra skoldistrikt än dem, som för närvarande bedriva sådan verksamhet. Jag erinrar i detta sammanhang om att anslaget fördelas av Kungl. Maj:t, som vid prövningen av statsbidragsansökningarna har att fästa avseende vid icke blott kommunernas ekonomiska ställning utan även det antal barn, för vilka bespisning avses att bliva anordnad. Vid medelsfördelningen bör självfallet tillses, att så många barn som möjligt, vilka ha behov av bespisning, komma i åtnjutande därav.

Departementschefen har vidare erinrat, att inom Västernorrlands län tagits ett initiativ beträffande en viss vetenskapligt kontrollerad försöksbespisning av skolbarn i syfte att söka utröna, vilka verkningar en mer eller mindre fullständigt genomförd skolbarnsbespisning medförde i fråga om barnens allmänna hälsotillstånd och förmåga att tillgodogöra sig undervisningen. Initiativet vore värt erkännande, och det vore att hoppas, att försöken skulle leda till det åsyftade resultatet. Därest försök av denna eller liknande art framdeles skulle göras, torde statsbidrag för ändamålet få utgå från förvarande anslag med belopp, som av Kungl. Maj:t från fall till fall prövades skäligt.

Departementschefen har i detta sammanhang beaktat fjolårets riksdagsuttalande rörande frågan, huruvida icke även stadskommuner, som fylla de i statsbidragskungörelsen angivna förutsättningarna, borde kunna ifrågakomma till erhållande av statsbidrag.

Flertalet länsstyrelser ha, framhåller departementschefen, funnit rättvisan kräva, att städerna i detta hänseende likställas med landskommunerna. Några principiella invändningar torde icke kunna anföras häremot. Anledningen till att städerna hittills icke ansetts böra erhålla statsbidrag har sin grund i rent praktiska hänsyn. Bidragsverksamheten var nämligen från början upplagd såsom en försöksanordning med huvudsyfte att främja anordnandet genom kommunala initiativ av skolbarnsbespisning inom de landsbygdskommuner, där behovet var mest framträdande och vilka tillika med hänsyn till det kommunala skattetrycket voro i behov av statsbidrag. De flesta städer hade redan anordnat skolbarnsbespisning utan bidrag av statsmedel, och deras ekonomiska ställning var i allmänhet icke så svag, att statsbidrag kunde anses motiverat. Sedan bidragsverksamheten numera väsentligen mist sin karaktär av försöksanordning, ha skälen för att begränsa bidragen till att avse endast skoldistrikt på landsbygden försvagats. Jag har därför icke funnit anledning att motsätta mig, att även städer på samma villkor som landskommuner skola kunna från och med nästa budgetår komma i åtnjutande av statsbidrag till skolbarnsbespisning. Då endast ett fåtal

städer härvid torde kunna komma i fråga, synes ett sådant medgivande icke kunna i högre grad påverka anslagsbehovet. Jag förutsätter, att prövningen av ansökningar från städer skall för varje särskilt fall ankomma på Kungl. Maj:t. Vid bedömningen av förutsättningarna för tilldelande av statsbidrag torde därvid böra tagas hänsyn icke blott till det kommunala skattetryckets storlek utan även till vederbörande stads ekonomiska ställning i övrigt.

Utskottet.

Utskottet tillstyrker bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag om anvisande för nästa budgetår av ett anslag av 2,250,000 kronor till skolbarnsbespisning, vilket innebär en höjning i förhållande till det för innevarande budgetår för ändamålet utgående anslaget med 1,250,000 kronor. Utskottet vill i anslutning till vad departementschefen därom anfört understryka angelägenheten av att antalet bespisningsdagar i möjligaste mån utsträcker, vilket synes nödvändigt om bespisningen skall kunna fylla sin ur närings-synpunkt betydelsefulla uppgift.

Vad departementschefen i övrigt i detta ärende anfört och föreslagit har icke givit utskottet anledning till erinran.

Syftet med det i motionen II: 104 framställda yrkandet har blivit tillgodosett genom departementschefens förslag, varför motionen icke torde böra till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

a) att riksdagen må till *Folkskolor m. m.: Bidrag till anordnande av skolbarnsbespisning* för budgetåret 1943/44 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 2,250,000 kronor;

b) att motionen II: 104 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 21 maj 1943.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Torsten Ström, friherre De Geer, Gustaf Karlsson, Gustaf Iwar Anderson, Björkman, Gillström, Wiklund, Johan Eric Ericson, Emil Petersson* och *Persson* i Skabersjö; samt

från andra kammaren: herrar *Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Andersson* i Prästbol, *Isacsson, Hansson* i Rubbestad, *Mårtensson, Wallentheim, Lindholm, fru Alvéen*, herrar *Barnekow* och *Eriksson* i Frägsta.